

El Bou i la Mula

El Bou i la Mula

Butlletí d'ordre intern

Número 19

Agost de 2007

El Bou i la Mula rep un nou premi

El col·lectiu **El Bou i la Mula**, ha estat guardonat amb el *I Premi per a una obra pedagògica i cristiana* que concedeix la Fundació Armengol Mir.

El treball *Educar amb el Pessebre*, obra d'Enric Benavent, ha estat valorat pel jurat per la seva eficiència, aplicabilitat en el context educatiu i versatilitat en les propostes.

El premi és un nou reconeixement a la trajectòria d'aquest col·lectiu dedicat a estudiar i difondre el pessebre. **El Bou i la Mula** ja va ser guardonat l'any 2004 amb un dels premis *Juventut i Lleure* que concedeix la Generalitat de Catalunya.

Mn. Lluís Bonet, president de la Fundació, acompanyat del P. Pere Codina i del Sr Albert Cubeles van fer el lliurament del premi davant del pessebre més gran del món com és la façana del Naixement de la Sagrada Família.

L'acte de lliurament va coincidir amb la visita que un grup de sacerdots del Bisbat de Sant Feliu estaven fent al Temple acompanyats de Mn Bonet. Agraïm a Mn. Josep Torrente que ens hagi facilitat les fotos d'aquesta nota.

L'exposició *Rêver le Noël. Faire la crèche en Europe* de Marsella. Una perspectiva diferent en les relacions entre pessebrisme i cultura?

La darrera sortida de membres del Col·lectiu **El Bou i la Mula** tenia l'objectiu de visitar l'exposició *Rêver le Noël. Faire la crèche en Europe*. Per a nosaltres existia un doble interès en veure-la: per un costat, la temàtica tractada (el pessebrisme a Europa); i, per l'altra, la col·laboració que alguns dels nostres socis, com la Josefina Roma o l'Albert Dresaire, han aportat a l'esdeveniment.

La iniciativa ha estat apadrinada pel *Musée national des Civilisations de l'Europe et de la Méditerranée*, que s'està construint a la multicolor ciutat francesa. L'exposició, que és temporal, forma part d'un programa més ampli en vistes a la reorganització d'aquest nou equipament museístic; ahora que s'aprofitava per adquirir nous fons etnològics a l'estil de les antigues missions científiques.

L'espai escollit per acollir-la ha estat la Torre *du Roy René* del *fort Saint-Jean*. Una preciosa torre arquitectònicament parlant, amb una magnífica vista a la ciutat i al seu port antic. Però, ahora, molt desafortunada per a qualsevol activitat destinada a un públic. Té tots els inconvenients que qualsevol edifici històric pot presentar davant d'una proposta museològica, als que cal afegir unes immenses escales de cargol i uns àmbits extremadament reduïts. Desconeixem la reglamentació de la República francesa pel que fa a equipaments públics i la seva accessibilitat. Però és evident que el revolucionari lema "fraternité, égalité et liberté" no és res més que això: un lema. La igualtat no deu fer referència a la gent gran, a les persones amb discapacitats motrius, o a pares i mares amb cotxes per la canalla. La igualtat només és fa present per l'absència de *toilettes*, i ni així, perquè pel personal laboral sí que n'hi havia, però no pel públic que no estava convidat per Marie Pascal (comissària de l'exposició). En aquests casos podem optar per utilitzar el comodí de la "liberté"; la llibertat de no assistir a aquest tipus d'espectacles.

Tot i els inconvenients, encara que siguem àgils, atlètics, esportistes, joves, blancs o francesos de pura raça, ens podem estalviar la visita d'aquesta exposició si no és que vivim al costat o ens guia la Marie Pascal.

És veritat que la nostra visita fou molt profitosa: portàvem la millor guia possible, i ens en va fer un tour personalitzat molt minuciós. Aquesta és la única manera d'esbrinar que pretenen explicar l'exposició. Si es fes una enquesta als visitants se'n traurien conclusions molt interessants a considerar en un segon projecte similar.

L'exposició es divideix en quatre nivells: *La crèche, un symbole d'actualité*; *La crèche et les rituels de l'hiver*; *Reconstruire un univers* i *J'avais envie de faire ma petite crèche à moi*. Però el guió és desigual, inconnex amb els objectes que es mostren i poc treballat. Plantegen hipòtesis d'entrada elevades a categoria indiscutible com apriorismes inamovibles que no serveixen per iniciar un debat sinó per justificar discursos poc fonamentats. No sabem mai si es parla a nivell d'Europa, com indicaria el títol, o es parteix de l'experiència francesa. De vegades sembla una cosa i altres vegades l'altra. En el primer nivell, ocupa més espai la recepció que la museografia i d'enlloc es pot entendre que realment el pessebre sigui un símbol d'actualitat. Els rituals de l'hivern relacionats amb el pessebre és un tema molt interessant, tractat molt per sobre, poc sintetitzat i exposat bàsicament amb episodis anecdòtics, on s'entreveu una mica d'etnografia, però molt poca etnologia. Algunes bones idees estan molt lleugerament presentades i pobrament executades.

L'àmbit del pessebre com el reflex d'un univers propi és un dels temes més globals, amb exemples a tot el territori pessebrístic i on una bona teoria es podria haver defensat amb molts bons exemples i on la museologia s'hauria pogut lluir més. Per contra ens trobem un altre cop amb l'anècdota, que no aconsegueix mai traspasar el llindar del particular al general. Els exemples de Cracòvia i Bohèmia poden ser interessants, però resulten insuficients i no passen del detall.

El darrer nivell és el *non plus ultra* de l'exposició. Es tracta d'un àmbit reservat a pessebres *frikys*, intranscendent des d'una òptica pessebrista i menys encara des d'una òptica etnològica. Un seguit d'exemples típics que sortirien en els mitjans de comunicació de casa nostra. En Salvador Alsius podria fer un programa anomenat "mousse de pessebres".

La museologia està gairebé absent o, si més no, no està gens encertada. Els dubtes programàtics, les rebaixes pressupostàries i la precipitació final de

l'execució no són excuses vàlides per a justificar aquesta migradesa d'imaginació. Sobretot si considerem que es tracta d'un museu francès d'àmbit nacional i no de l'exposició d'una associació local. En el primer nivell es confon l'espai de recepció amb l'espai musealitzat. No sabem si els primers pessebres que trobem estan a la venda o formen part de l'exposició. El text introductor i està després i tapat per la única vitrina present.

Sovint, la museologia francòfona sap tancar un discurs expositiu amb una finestra oberta, una finestra de reflexió i debat, de síntesi i de prospectiva. És una de les característiques que més he admirat de la museologia moderna i que costa trobar a casa nostra. Quan vaig projectar el que hauria d'haver estat el Museu del Pessebre de Catalunya, així ho vaig dissenyar; amb un darrer àmbit anomenat "Calidoscopi", que pretenia precisament tancar l'exposició obrint-la a la societat real, a la multiplicitat de formes que pren el pessebre en el carrer, pensant en clau de futur i obrint més que no tancant nous interrogants. Però en visionar el darrer nivell de *Faire la crèche*, la decepció és brutal, no només perquè no existeix aquest plantejament, sinó perquè tanca l'exposició molt grollerament, amb anècdotes extravagants, amb una sèrie de vídeos aprofitats, llargs i repetitius. Amb un final així, el que no sigui coneixedor del món dels pessebristes i hagi visitat l'exposició per voluntat de conèixer, sortirà amb l'idea que tots plegats som una colla d'inadaptats.

Tot i el que acabem de dir, una exposició d'aquest tipus a casa nostra és impensable. *Faire la crèche en Europe* és una exposició que es planteja des de l'etnologia i no des del folklorisme. Els seus plantejaments inicials són genèrics, globals i no locals. Hi ha un guió de treball, encara que després la realització no sigui la desitjada. Predominen els criteris científics per damunt dels pietosos. El llenguatge utilitzat és sobri, suggestiu, ponderat i no quico i carrincló.

Per poder plantejar una exposició des d'aquestes premisses a Catalunya han de passar moltes coses abans i , també, uns quants anys. Si no ens miréssim tant el melic ...

Jordi Montlló Bolart

www.pessebres.cat
El portal del pessebre a Catalunya

Botiga de pessebres a Saragossa

Vaig estar a Saragossa per temes de feina i vaig aprofitar per fer una visita al Carlos i la Tere a la seva botiga *MUNDO HOBBY* del carrer Manifestación n. 6 molt a prop del Pilar.

És una botiga dedicada al miniaturisme especialment a les cases de nines i venen tot l'any figures de pessebre (de J.Pérez i murcianes principalment) així com complements i miniatures.

Vaig passar a saludar i vaig estar-m'hi més d'una hora xerrant. La família d'en Carlos són artesans pessebristes des de fa tres generacions, antigament havien fet fugura i ara es dediquen sobretot a fer complements. Pel seu coneixement del món del miniaturisme té un gran assortit d'elements complementaris per al pessebre, tant d'objectes com de tècnica (llums, controladors, etc)

Actualment estan en procés de remodelació de la seva web per poder apostar per la venta per internet www.mundo-hobby.com

Enric Benavent

LA POESIA... I EL PESSEBRE

Estem tirant endavant el numero 3 de la col·lecció **... i el pessebre: La poesia... i el pessebre**. En aquesta ocasió volem posar a l'abast d'aficionats un conjunt de poemes que hem trobat, molt diversos, dedicats al pessebre.

Tot i que ja en tenim més de seixanta ben segur que encara n'hi ha molts que no tenim localitzats. **Si coneixes algun poema dedicat al pessebre** (no al Nadal, no al pessebre com a menjadora) ens el pots fer arribar (el poema o la referència) a: edicions@elbouilamula.net.

Per tal d'il·lustrar el recull volem posar-hi dibuixos de pessebristes. **Si ets pessebrista i saps dibuixar**, i vols col·laborar en aquesta publicació, posa't en contacte amb nosaltres a l'adreça indicada.

El Museu del pessebre de Catalunya, ara sí?

Article publicat a www.elboulamula.net el dia 3 de juliol de 2007

En una entrevista al diari *El Punt*, el nou alcalde de Sant Vicenç de Montalt, Miquel Àngel Martínez (CiU), afirma que ara "és hora d'engegar projectes endarrerits". I entre aquests projectes hi ha el Museu del Pessebre de Catalunya.

El Museu del Pessebre de Catalunya ja compta amb un excel·lent i innovador projecte museogràfic, redactat pel museòleg i pessebrista Jordi Montlló. Si aquest projecte no va tirar endavant en el seu moment és, al meu entendre, per dos motius: per la manca de voluntat política i per la nul·la visió de futur d'alguns representants dels pessebristes de Catalunya. Els diners, que en fan falta, i molts, no haurien de ser problema si se solucionen aquestes dues "pegues".

Ara sembla que un dels entrebancs al Museu es pot eliminar. Tenim un polític, i un govern municipal, amb ganes de tirar endavant aquest Museu que podria ser (i hauria de ser!) una referència dins del món del pessebrisme i de la cultura popular.

Els dirigents de la Federació Catalana de Pessebristes ¿sabran estar a l'alçada de les circumstàncies? ¿Es donarà suport a aquest projecte de Museu que mira el pessebre en la seva globalitat, amb tota la seva riquesa, o se seguirà apostant per un espai on exposar els nostres diorames i para de comptar? Què es vol? ¿Un lloc que serveixi per promoure la recerca al voltant del pessebre o un lloc per poder dir "JO tinc un pessebre al Museu del Pessebre de Catalunya?" ¿Volem una exposició permanent de diorames més o menys macos (això ja existeix i és un model del segle passat) o apostem per un espai que mostri tots els aspectes del pessebre: el pessebre popular, els diorames, les noves formes de fer pessebre, la història del pessebre, el pessebre com a fer religió, l'aspecte artístic del pessebre, els creadors de figures de pessebre, el valor antropològic del pessebre,... (la llista seria molt llarga!)?

El model pel qual s'aposta al projecte museogràfic del Museu del Pessebre de Catalunya coincideix plenament amb l'ideari del col·lectiu El Bou i la Mula. Per això, i perquè creiem que la tradició del pessebre es mereix un Museu del segle XXI (i no del segle XIX), animem als pessebristes de Catalunya a deixar de posar-hi entrebancs i a sumar esforços perquè el Museu del Pessebre de Catalunya sigui aviat una realitat.

Albert Dresaire Gaudí

El Museu dels Sants d'Olot: una molt bona notícia!

El Pare Jaume de Solius ens va enviar un correu recomanant la visita al recentment inaugurat Museu dels Sants d'Olot. Un Museu que no és un ornament, sinó que és una eina que farà un bon servei a la comunitat. Permetrà construir memòria de la gent i futur col·lectiu. L'enhorabona, Olot!

MUSEU DELS SANTS D'OLOT
c/ Joaquim Vayreda 9; 17800 OLOT
Tel. 972.26.67.91
HORARI DEL MUSEU

Feiners: 10 a 13h i de 15 a 18h
Dissabtes: 10 a 13h i de 16 a 19h
Diumenges i festius: 11 a 14h

Tot seguir reproduïm un article de Ferran Mascarell publicat al diari *AVUI* (22 març 2007).

Olot i els Sants

Només fa deu anys era bastant habitual que en els col·loquis algú preguntés sobre quina era la diferència entre una política cultural de dretes i una política cultural d'esquerres. Amb el pas dels anys la pregunta gairebé no es formula. Ara, en els debats, la gent ni tan sols es pregunta si és possible fer polítiques culturals millors o pitjors. Per evitar que pugui semblar que totes les polítiques són iguals acostumo a començar les conferències que em proposen sobre el fet cultural i les polítiques públiques amb una afirmació: de polítiques culturals n'hi ha d'ornamentals i sense incidència en la realitat i n'hi ha, també, de

transformadores, amb capacitat per expressar i modificar la realitat.

Pensava en tot això durant la inauguració del Museu dels Sants d'Olot, el 12 de març passat, on molt gentilment m'havia convidat l'alcalde Lluís Sacrest. Envoltat de

magnífiques escultures religioses donava voltes a la significació que té el fet que un alcalde i un equip progressista hagin perseguit amb tanta insistència la materialització d'un museu dedicat a la imatgeria cristiana. Han donat continuïtat a una idea iniciada pel consistori anterior, de color polític diferent. Han sabut mobilitzar el suport de gairebé totes les administracions públiques del país. Han tingut l'habilitat de coordinar la força del conjunt de les entitats socials de la ciutat. Com a conseqüència han aconseguit finalment obrir un centre cultural -un museu incrustat en un taller d'artesanía- que pot aportar notables beneficis a la ciutat. Penso que les bones polítiques culturals han d'aportar més oportunitats a la gent -en aquest cas d'Olot- i més sentit de comunitat. I el nou museu ho fa. La importància d'un museu no es mesura, només, per l'encert formal en el disseny de la museografia, sinó per la seva aportació a la identitat, la creativitat i la cohesió social d'una ciutat o d'un país.

En aquest sentit, el museu contribuirà a reforçar la identitat històrica d'Olot. La imatgeria cristiana va sorgir per fer front a la crisi social i laboral de finals del segle XIX i la majoria de les famílies olotines hi han estat implicades. El museu donarà, també, reconeixement al paper dels artistes i dels artesans locals que des de fa 125 anys han fet de les imatges de sants una activitat creativa i artesana de gran mèrit i excel·lència. I, finalment, el museu ajudarà la comunitat olotina a continuar projectant-se culturalment i econòmicament. Darrere dels sants hi ha feina creativa, artesana i comercial. Hi ha potencial d'atraure turisme. Hi ha voluntat de convivència i de progrés. Olot, va remarcar l'alcalde -sota l'atenta mirada del president Montilla-, "ha fet un museu per Catalunya i pel món. Mostra una particularitat olotina. L'hem fet amb modèstia i sense pretensions. Ensenya la feina de milers d'olotins i olotines. I ens ajuda a construir futur".

Ferran Mascarell

Ja heu visitat la nova pàgina web d'**El Bou i la Mula**?

www.elbouilamula.net

Ara podeu afegir-hi el vostre comentari!

Pessebres contemporanis?

---

*"He intentat imaginar-me com podria ser un pessebre completament actualitzat, farcit de la fauna de personatges d'avui dia i perquè no, amb noves lectures de diversos aspectes que sempre reproduïm igual, però també gairebé sempre, sense qüestionar-nos o reflexionar sobre el seu significat". Això és el que diu **Jan Grau** a *Garbes d'or* (n. 23), publicat el desembre*

del 2006 pel Grup d'Art de Vic. En el seu esforç per dibuixar una actualització del pessebre al món contemporani cita també el pessebre que fa uns anys es va fer a la Plaça de Sant Jaume amb unes siluetes a mida natural de persones actuals.

Tot i que en la seva descripció crec que li manca un punt de profunditat en aquesta relectura del text evangèlic quan diu que no sabia on posar els marginats de la societat actual en aquest relat, l'exercici de Grau és una mostra més de que el pessebrisme ha de ser un art viu i que la representació del pessebre, com així ha estat sempre, ha de ser una autorepresentació de la societat.

Aquesta il·lusió per actualitzar la representació del pessebre la trobem cada vegada més en molts dels pessebres que es construeixen cada Nadal, de vegades amb la incomprensió d'alguns pessebristes que encara veuen i viuen el pessebre com una cosa encallada en el passat.

Enric Benavent

Un pessebre de muntanya

La Roser Loire, que treballa al Parc de la Serralada Litoral, ens ha fet arribar aquesta imatge amb el següent comentari: "Observeu què poden arribar a fer la fusió de la diversió i la devoció, esport i fe... Això és dalt el Castell de Sant Miquel, a la confluència de Vallromanes i Santa Maria de Martorelles." No cal afegir-hi res més: una imatge val més que mil paraules...

Fent pessebres per Sant Jordi

Un pessebrista simpatitzant d'**El Bou i la Mula**, en Toni Dorda, ens ha fet arribar aquest text.

Aquesta tarda he estat a les Escoles Pies de Mataró, a fer una xerradeta sobre figures de pessebre a la classe de la meva filla de 8 anys. Realment ha estat una experiència extraordinària (per mi i pels nanos). A grans trets he tractat la vessant religiosa, artística i cultural/tradicional de les figures. Els principals autors i algun que altre de figura popular Com es fan les figures, amb demostració amb uns motlles que m'han deixat, diferent tipus de motlles i procediments (comparació de figures fetes a motlle de diferents qualitats, i figures a *palillo*) Explicació de les figures històriques, populars i les que definien activitats quotidianes. Explicació detallada dels Reis, l'àngel, caganer, catarinets, bogadora, capellà i l'home de les neus (aquí fent un arriscat toca-toca d'algunes peces senzilles).

Realment han disfrutat molt, per acabar hem fet els "Jocs del Pessebre" que vàreu enviar-me i hem dibuixat retallables de figures de pessebre.

Toni Dorda

CATÀLEG DE SERVEIS D'EL BOU I LA MULA

- Conferències
- Assessorament per a mestres o educadors
  - Inventaris de patrimoni
  - Articles o reportatges pessebrístics
- Participació en mitjans de comunicació
- Centre de documentació sobre el pessebre
  - Assessorament en comunicació
  - Producció editorial

**US PODEM AJUDAR EN TOTS AQUESTS ASPECTES
I ESTAREM ENCANTATS DE FER-HO**

info@elbouilamula.net

Fer el betlem

En aquest post publicat el desembre de 2006 (<http://paugener.illencs.com>) Pau Gener explica la tradició de fer el pessebre a casa seva i aporta un fragment de Josep Pla, molt suggerent.

Tal dia com avui, com sempre des que jo en tenc memòria, ens reunim a ca la meva mare, i anys enrera a ca la meva àvia per muntar-hi el Betlem. Així aquest matí ens hem afanyat i entre tots: àvia, pares, néts i besnéts; una altra vegada i al mateix racó del menjador, suvora una de les columnes que aguanta la volta d'aquesta baixeta estància, hi hem col·locat les figures del Betlem o pessebre.

A més de les figures que tenen la seva presència obligada tenim per costum col·locar-hi moltes figures de bestia: cavalls, bous, porcs, galls, gallines i galls d'indis, vaques amb la parella de vedellets, etc... i dic que són moltes les figures perquè aquestes tenen el dret de ésser col·locades per els més petits de la casa i, com podeu imaginar, la ramaderia abunda per el nostre petit troç de terra.

Però què fa que tots ens hi arpleguem? N'estic segur que la presència de la nostre mare és el tronc a on hi neix tota la estima cap a les nostres tradicions, tal com ella ho va viure de la seva i així fins molt endins de la nostra genealogia.

Cal mantenir les nostres tradicions, escrivia Josep Pla al seu llibre *Les hores*; i aquí us deix aquest text del mateix llibre sobre la reflexió de si arbre de Nadal o pessebre:

“Tot el que vostè vulgui, però li haig de confessar que estic una mica fluix de simbologia. Un avet, enmig del saló, és una cosa certament estranya, però no és pot negar que és suggestiu...”

Valga'm Déu! Potser cap poble del món no ha arribat a crear, amb relació al Nadal, una cosa tan graciosa, tan popular, tan fina com els nostres pessebres, res que s'hi pogui comparar...Ja sé que la vida moderna té un sentit contrari, que el pisos són cada dia més petits, que arribarà un moment que no hi cabran més que símbols (els símbols es poden fer a mida), que és impossible de fer res, dintre dels seus límits, que no sigui l'estrictament habitual. Per altra part, fa molt pocs anys encara, fer un pessebre modest no valia res; les figures, el suro, la molsa, el ramatge, no costava cap cèntim, i ara tot val un dineral. Però això no desvirtua pas el fet que un pessebre sigui la construcció més fascinant, més virtuosa, més divertida i humana que per aquestes festivitats es pugui realitzar.”

“Jo no comprenc que en les coses essencials de la nostra tradició es produeixin les oscil·lacions que s'estan produint, oscil·lacions que es resolen en la invasió, cada any més accentuada, de formes desarrelades i exòtiques en la celebració de les nostres festes.”

Pau Gener

La pàgina dels artesans

Visitem en Llorenç Pujol

Amb en Carles (www.pessebres.cat) hem visitat en Llorenç, a qui vam conèixer al Congreso de Vic.

En Llorenç és un conegut figuraire una mica especial ja que és molt conegut a Espanya i poc a Catalunya, i perquè treballa a partir de models encarregats a escultors, d'on treu motlles i reproduïx les figures amb una mena de guix dur (com el que fan servir els dentistes, diu ell) o amb resina. La seva aportació genial és el pintat. Les figures tenen una fesomia especial gràcies al tractament de la pintura, molt treballada, amb molts matisos i detalls.

La seva és una empresa antiga, ja que el seu pare s'hi havia dedicat tota la vida. Molts dels models que tenen van estar encarregats a Martí Castells, d'altres provenen d'altres escultors. Treballen figura religiosa no exclusivament per a pessebre.

Enric Benavent

Web d'Artesania Bertran

Finalment ha aparegut una de les webs més esperades en el món pessebrístic.

La família Bertran exposa a la xarxa la seva varietat de productes: d'una banda la coneguda vegetació de plom i d'altra la producció de figures que la Gemma està fent a partir de motlles antics dels Muns i del Daniel José (pare).

Cal dir que a les fotos no s'aprecia la bellesa de les figures i el toc personal que aquesta jove artesana els hi dóna sobretot amb el pintat i els acabats.

És d'agrair també l'acurada ressenya històrica sobre la família i la seva relació amb el pessebrisme.

No us la perdeu!

www.artesianibertran.com

Enric Benavent

Aquest butlletí és una publicació d'ordre intern del *Col·lectiu d'opinió, recerca i difusió del pessebre El Bou i la Mula*. Els interessats en contactar-hi podeu fer-ho a través d'Internet:

www.elbouilamula.net

A/e.: info@elbouilamula.net